

บทบรรณาธิการ

กลยุทธ์ใหม่ในการพัฒนาภาคอีสาน

ภาคอีสานได้แห้งแล้งติดต่อกันมานานเป็นเวลาหลายปี แม้ว่ารัฐบาลได้พยายามทุ่มเททรัพยากรไปสู่ภาคอีสานนับจำนวนมากมายมหาศาล แต่ก็ไม่ได้สัมฤทธิ์ผลในทางปฏิบัติไม่ ความแห้งแล้งของภาคอีสานก็ยังคงมีอยู่และมีท่าทีที่แผ่เร้นกลายเป็นปัญหาซ้ำซ้อนปัญหา และทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกขณะ ผลผลิตทางการเกษตรของประชาชนที่ตกต่ำย่อมกระทบหน้าให้เกิดภาวะการว่างงาน และต้องกระเสือกกระสนค้นหานอพยพเข้าสู่เขตเมืองและเมืองหลวง หรือจำต้องเดินทางไปหางานทำในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในแถบตะวันออกกลาง ยังผลให้เกิดปัญหาทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบท

ปีแล้วปีเล่าที่ประชาชนในเขตภาคอีสานต้องทนทุกข์ทรมานแสนสาหัส ภาวะความยากจนที่ซ้ำเติมด้วยการไร้อาชีพและว่างงาน ยิ่งทำให้ประชาชนหมดความคาดหวังทั้ง ๆ ที่ศักยภาพในการพัฒนาของภาคอีสานอยู่ในเกณฑ์ที่สูง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องพื้นที่ทำมาหากินหรือจำนวนประชากรซึ่งมีถึงหนึ่งในสามของประเทศ มีประชากรที่อยู่ในวัยทำงานมากมายและขยันขันแข็ง ทรหดอกทน อีกทั้งมีโบราณสถาน ศิลปะและวัฒนธรรม ชุมชนที่ดีและอาจเป็นแบบอย่างอื่นได้ด้วย โดยเฉพาะวัฒนธรรมแห่งความซื่อสัตย์ การรักหมู่บ้านคณะ เชื้อคนง่ายและสามารถยอมสยบแทนผู้อื่นได้ จนได้รับการกล่าวขานในเชิงปรามาสอยู่เนือง ๆ ว่า “หมูอีสาน” หรือ “หมูโคราช” เป็นต้น

แม้ว่าภาคอีสานจะมีทรัพยากรและวัฒนธรรมชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ ดังได้กล่าวมาแล้ว แต่ระดับการพัฒนายังไม่สามารถบรรลุถึงขีดความพึงพอใจได้ คำถามที่มักจะมีผู้สนใจถามถึงอยู่บ่อย ๆ คือ หากรัฐยังทุ่มเททรัพยากรลงสู่ภาคอีสานปีละหมื่นล้าน

บาทเป็นเวลาสิบปีติดต่อกัน จะมีหลักประกันหรือไม่ว่าความแข็งแกร่งของภาคอีสานจะหมดไปได้ ซึ่งหากจะวิเคราะห์ปัจจัยมูลเหตุในเรื่องนี้ก็อาจพบสาเหตุประเด็นสำคัญที่พาดพิงถึงความผิดพลาดในทิศทางของการพัฒนาภาคอีสานในอดีตนั่นเอง

ด้วยเหตุผลในประเด็นดังกล่าว ข้อเสนอในที่นี้จึงเป็นกลยุทธ์การพัฒนาที่น่าจะเป็นมิติใหม่สำหรับการพัฒนาภาคอีสาน ดังนี้

1. การกำหนดให้มีนโยบายและแผนงานที่มีลักษณะผสมผสานและกลมกลืน สอดคล้องกับสภาพลักษณะปัญหาของภาคอีสานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื้อหาสาระที่สำคัญน่าจะครอบคลุมถึงนโยบายและแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งที่สำคัญได้แก่ ทรัพยากร แหล่งน้ำ ที่ดิน และป่าไม้ ดังนี้
  - 1.1) จัดให้มีน้ำเพื่อการบริโภค อุปโภค และการเกษตร สำหรับประชาชนได้อย่างเพียงพอและทั่วถึง ทั้งนี้อาจจะกระทำได้โดยการระดมสร้างฝายเขื่อนเก็บน้ำฝนและสร้างแหล่งกักเก็บ รวมทั้งการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำทั้งขนาดใหญ่ กลาง และขนาดเล็ก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความพยายามที่จะระดมและแสวงหาทรัพยากรแหล่งน้ำจากแม่น้ำโขงมาไหลเวียนใช้ประโยชน์ในแม่น้ำชี และแม่น้ำมูล
  - 1.2) มีการระดมการปลูกป่า และระงับยับยั้งมิให้มีการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าโดยเด็ดขาด ซึ่งอาจจะกระทำได้โดยให้ประชาชนและ/หรือภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทร่วมด้วย
  - 1.3) มีการสงวนรักษาและพัฒนาคุณภาพ ตลอดจนการใช้ที่ดินให้เอื้อประโยชน์แก่เกษตรกรรมสูงสุด ทั้งนี้อาจจะกระทำได้โดยการปฏิรูปที่ดินเพื่อการปรับปรุงกรรมสิทธิ์การถือครอง การจำแนกประเภทที่ดินเพื่อประโยชน์ทางการเกษตร การป้องกันการระบาดของ

คืนเค็ม การป้องกันการชะล้างผิวน้ำดิน รวมทั้งการอนุรักษ์
ผิวดินและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ด้วย

2. เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การตลาด และการประกอบอาชีพของประชาชน ได้แก่ การพัฒนาอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมเกษตร เช่น โรงงานน้ำตาล โรงงานผลไม้และอาหารกระป๋อง โรงงานกระดาษ ทั้งนี้โดยพยายามที่จะประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เหมาะสมด้วยทั้งในด้านการเกษตร (เช่น การปลูกสัตว์แบบครบวงจร การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม) และอุตสาหกรรม (เช่น การใช้แก๊สธรรมชาติ การใช้เกลือและโปแตส สำหรับใช้เป็นวัตถุดิบ เป็นต้น) นอกจากนี้ควรที่จะพัฒนาบริการด้านการท่องเที่ยวด้วย (ทั้งในด้านการพัฒนาคุณภาพการบริการ การเดินทางและสถานที่พัก) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาโบราณสถานและโบราณวัตถุในเขตอีสานใต้และชายแดนกัมพูชา เช่น ปราสาทเขพนมรุ้ง และผาแต้ม เป็นต้น การพัฒนาการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขง ลำน้ำชี และมูล การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวที่ภูกระดึง ภูเรือ ภูหลวง เป็นต้น นอกจากนี้การเปิดพรมแดนที่จังหวัดหนองคาย นครพนม และอุบลราชธานี เพื่อเป็นตลาดสำหรับซื้อขายและแลกเปลี่ยนสินค้าที่ถาวรตลอดไประหว่างประเทศไทยกับกลุ่มประเทศอินโดจีนก็เป็นเรื่องพึงจะกระทำเป็นอย่างยิ่ง
3. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่
  - 3.1) โครงสร้างพื้นฐานทางการคมนาคมและการติดต่อสื่อสารอื่น ๆ ทั้งภายในและระหว่างประเทศ ได้แก่
    - ก) ทางบก ด้วยการปรับปรุงเส้นทางการคมนาคมที่มีอยู่เดิมและปรับปรุงเส้นทางใหม่ เช่น การขยายเส้นทางสระบุรี นคร-

ราชสีมา—ขอนแก่น เป็น 4 ช่องทางจราจร การสร้าง
เส้นทางสายครบรี—สระแก้ว (สำหรับเชื่อมโยงภาคอีสาน
กับพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกได้โดยตรง)

สำหรับทางรถไฟ ด้ยการปรับปรุงสายรถไฟที่มีอยู่เดิม
และขยายเส้นทางรถไฟใหม่สายอีสานตอนกลาง ขณะเดียวกันก็มีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์
อันดีระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาวด้วย

ข) ทางอากาศ ด้ยการปรับปรุงสนามบินขอนแก่นและอุบล-
ราชธานีให้เป็นสนามบินนานาชาติ เพื่อรองรับการขยายตัว
ของการอุตสาหกรรมส่งออกและการท่องเที่ยวกับกลุ่มประ-
เทศอินโดจีน

3.2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ การพัฒนา
บทบาทองค์กรชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรชุมชนระดับ
ตำบลและหมู่บ้านให้มีศักยภาพในการมีส่วนร่วมเพื่อการบรรลุ
ถึงหลักการการพึ่งตนเองของประชาชน

4. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
มีการวางแผนกำลังคนให้สอดคล้องและรองรับการขยายตัวทางคาน
เศรษฐกิจและการลงทุนทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศได้ ทั้งนี้
สาระของการวางแผนและพัฒนากำลังคนนั้นน่าจะครอบคลุมทั้งในระดับ
ผู้ใช้แรงงาน (เช่น การพัฒนาวิทยาลัยเทคนิคและอาชีวศึกษา การ
ปรับปรุงสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานที่จังหวัดอุบลราชธานี และขอนแก่น) รวมทั้งในระดับแรงงานมีฝีมือหรือนักวิชาชีพระดับสูงด้วย (เช่น
การพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น การจัดตั้งมหาวิทยาลัยสุรนารี และ

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี) และนอกเหนือจากการวางแผนกำลังคนระดับผู้ใช้แรงงาน ไปทำงานหรือประกอบอาชีพ ณ ต่างประเทศแล้ว ยังอาจจะต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้ ของการวางแผนกำลังคนระยะยาว เพื่อส่งแรงงานมีฝีมือหรือนักวิชาชีพระดับสูงไปทำงานหรือประกอบอาชีพ ณ ต่างประเทศด้วย (เช่น การพิจารณาจัดทำโครงการร่วมมือในการผลิตแพทย์ระหว่างมหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี กับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือประเทศในกลุ่มอินโดจีนหรือในกลุ่มประเทศอาเซียนอื่น ๆ)

5. การเพิ่มสมรรถนะของระบบราชการในการนำนโยบายและแผนไปปฏิบัติจริงได้แก่ การปรับปรุงโครงสร้างองค์การที่จะเอื้ออำนวยสำหรับการฝึกกำลังได้อย่างเป็นปึกแผ่นและมีศักยภาพสูงขึ้น การพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีการกระจายอำนาจสู่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นมากขึ้น รวมทั้งการพัฒนาพฤติกรรมข้าราชการให้ตอบสนองต่อการให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มสูงขึ้น

การพัฒนาภาคอีสานภายใต้กลยุทธ์ใหม่ 5 ประการดังกล่าวนี้ น่าจะเป็นทิศทางที่จะพลิกโฉมหน้าใหม่ของการพัฒนาอีสานให้เป็นจริงได้ อย่างไรก็ตามก็เงื่อนไขหรือปัจจัยที่จะส่งผลสัมฤทธิ์ในการขจัดปัญหาความแห้งแล้งของภาคอีสาน ดังกล่าวนี้ที่สำคัญได้แก่ 1) การมีรัฐบาลที่ให้ความสนใจและเอาจริงเอาจังต่อการขจัดปัญหานี้ได้อย่างต่อเนื่อง 2) ทรัพยากรมนุษย์ในเขตภาคอีสานจักต้องมีการพัฒนาให้มีศักยภาพที่จะพึ่งตนเองได้ และ 3) จักต้องมีทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง

สุทัศน์ เงินหมื่น*

*สุทัศน์ เงินหมื่น รัฐมนตรี ช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข